

Scurte considerații cu privire la infracțiunea de pornografie infantilă în varianta prevăzută de art. 374 alin. 1¹ Cod penal

Brief considerations with regard to the offence of child pornography punishable under Article 374 paragraph 1¹ of the Romanian Criminal Code

Proc. drd. Diana Lucaciu¹

Parchetul de pe lângă Judecătoria Alba Iulia

ABSTRACT

The aim of this article is to analyse Article 374 paragraph 1¹ of the Romanian Criminal Code. Firstly, the author presents several definitions of „child pornography” and then argues that that the variant of child pornography under Article 374 paragraph 1¹ must be treated as a special type of trafficking underage victims. Likewise, the author analyses whether the offence of child pornography can be considered to be a special type of exploitation of vulnerable persons.

Finally, the author emphasises several arguments in order to conclude if the offence punishable under Article 374 paragraph 1¹ of the Romanian Criminal Code is truly an offence against the public order and peace.

Keywords: child pornography; sexual abuse; trafficking in underage persons; exploitation of vulnerable persons; social good; punishment.

REZUMAT

În cuprinsul acestui articol vom analiza dispozițiile art. 374 alin. 1¹ C.pen. și vom prezenta, mai întâi, câteva scurte definiții și observații ale noțiunii de „pornografie infantilă”. În continuare, vom arăta că textul art. 374 alin. 1¹ C.pen. cuprinde o formă specială de trafic de minori, sancționată mai blând decât forma de bază, cea din art. 211 C.pen. În al treilea rând, vom analiza dacă infracțiunea de pornografie infantilă în varianta din art. 374 alin. 1¹ C.pen. constituie sau nu o formă de exploatare a unei persoane vulnerabile. În final, ne-am propus ca în acest articol să argumentăm dacă infracțiunea de pornografie infantilă în varianta incriminată prin dispozițiile art. 374 alin. 1¹ C.pen. este, într-adevăr, o infracțiune contra ordinii și liniștii publice sau nu.

Cuvinte cheie: pornografie infantilă; abuz sexual; trafic de minori; exploatarea unei persoane vulnerabile; valoare socială ocrotită; pedeapsă.

Cuprins

I. Introducere	29
II. Scurte precizări cu privire la noțiunea de „pornografia infantilă”	29
III. Art. 374 alin. 11 Cod penal – formă specială a traficului de minori	31
IV. Pornografia infantilă în varianta incriminată art. 374 alin. 11 Cod penal: exploatare sau nu a unei persoane vulnerabile?	35
V. Este sau nu pornografia infantilă în varianta prev. de art. 374 alin. 11 Cod penal o infracțiune contra ordinii și liniștii publice?	38
VI. Concluzii	41

¹ Autoarea este doctorand la Facultatea de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai. E-mail: diana.lucaciu@law.ubbcluj.ro.

I. INTRODUCERE

Având în vedere că în ultimii treizeci de ani „tehnologiile digitale au creat un nou fenomen și o provocare datorită aducerii laolaltă a sexului, copiilor și criminalității în spațiu virtual”², pornografia infantilă a devenit o infracțiune asociată în special cu spațiul cibernetic, imaginile tipărite cu minori desfășurând activități sexuale circulând mai greu decât imaginile și filmările încărcate pe diferite platforme online, la care au acces un număr nelimitat de utilizatori³. În plus, pornografia infantilă, conduită frecvent asociată cu pedofilia, s-a dovedit a fi o provocare pentru cei chemați să probeze astfel de fapte, fiind adoptate în acești ani diferite măsuri tot mai aspre în vederea combaterii fenomenului pornografiei infantile, formă de exploatare a copiilor.

În literatura de specialitate s-a analizat inclusiv dacă autorii faptelor de pornografie infantilă ar putea fi încadrați în categoria pedofililor sau, cu alte cuvinte, dacă pornografia infantilă reprezintă sau nu un indicator specific pentru pedofilie, având în vedere că ar putea fi o legătură intuitivă între cea dintâi, care implică deținerea de materiale cu minori în ipostaze pornografice și cea de-a doua, definită ca fiind un interes sexual persistent în copii care nu au ajuns încă la vârsta pubertății⁴.

Într-un studiu de psihologie aplicată în procesul penal⁵, s-a arătat că tulburarea pedofilică este o tulburare sexuală ce, pentru a fi diagnosticată, necesită întrunirea a trei condiții: prima, să existe o manifestare pe o durată de minim 6 luni a unor comportamente ce duc la excitația sexuală prin activitate sexuală cu minori de vârstă prepubertară; a doua condiție presupune ca persoana în cauză să acționeze pe baza acestor impulsuri sexuale ori ca aceste nevoi să îi provoace un disconfort psihic semnificativ ori dificultăți interpersonale. În final, pentru a fi în prezența unei tulburări pedofilice, persoana în discuție despre să aibă vârsta minimă de 16 ani și să fie cu cel puțin cinci ani mai mare decât victima.

De asemenea, trebuie precizat că nu este obligatorie întreținerea unui act sexual cu un copil pentru ca o persoană să fie diagnosticată cu pedofilie, fiind suficientă „prezența interesului (fanteziile, atracția față de copii la prepubertate) și a disconfortului psihic sau a nefuncționalității.”⁶ Din această perspectivă, consumul de pornografie infantilă apare ca un indicator al tulburării pedofilice. Totuși, există și abuzatori sexuali de copii ce nu suferă de pedofilie, pentru aceștia fiind mai puțin importante sexul sau vârsta victimei lor deoarece au o paletă foarte largă de interes sexual⁷.

Având în vedere aceste aspecte, considerăm că pornografia infantilă reprezintă o formă de abuz a unui minor⁸, de exploatare sexuală a unui minor⁹, motiv pentru care apreciem că se impune analiza conduitelor incriminate în art. 374 alin. 1¹ C.pen. în lumina celor ce urmează a fi expuse în prezentul studiu succint.

II. SCURTE PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA NOȚIUNEA DE „PORNOGRAFIA INFANTILĂ”

Definită în literatura de specialitate ca fiind „angajarea, folosirea, inducerea, atragerea sau constrângerea unui copil în a se implica sau a asista altă persoană într-un comportament sexual explicit sau simulat, în scopul producerii unei imagini vizuale a unui astfel de comportament”¹⁰, pornografia infantilă a cunoscut o amplă

---

² B.J. Koops, *Sex, kids and crime in cyberspace. Some reflections on crossing boundaries*, citat în G. Stolojescu, Al. G. Stolojescu, *Tipologiile infracționale ale pornografiei infantile prin intermediul sistemelor informatice*, în *Studii de Securitate Publică*, vol. 3, nr. 1 (9), 2014, p. 98.

³ În același sens a se vedea M.A. Boldova Pasamar, *Pornografia infantilă pe Internet: fundamentul și limitele intervenției dreptului penal*, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 2/2008, p. 4; H.S. Csipkés, *Attitudes about the rationale behind incriminating certain categories of child pornography*, în *Curentul Juridic*, vol. 65, pp. 140-157; R.B. Teslovan, *Pornografia infantilă. O perspectivă asupra incriminării faptei în modalitățile deținerii și accesării corelate cu pseudopornografia și pornografia virtuală*, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 2/2015, p. 123.

⁴ C.M. Seto, J.N. Cantor, R. Blanchard, *Child pornography offenses are a valid diagnostic indicator of pedophilia*, în *Journal of Abnormal Psychology*, vol. 115, nr. 3/2006, p. 610.

⁵ G. Groza, *Psihologie aplicată în procesul penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, pp. 106-107.

⁶ *Idem*, p. 107.

⁷ *Ibidem*.

⁸ În considerentul nr. 3, precum și în considerentul nr. 46 al Directivei 2011/92/UE legiuitorul european a precizat că pornografia infantilă constă în imagini cu copii supuși unor abuzuri sexuale.

⁹ În același sens, a se vedea G.C. Zaharia, *Traficul de persoane*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 136.

¹⁰ R.J. Estes, N.A. Weiner, *The Commercial Sexual Exploitation of Children in the U.S., Canada and Mexico*, citați în I. Dascălu, M.C. Țupulan, C.E. Ștefan, A. Angheluș, *Traficul de minori și crima organizată*, Ed. Sitech, Craiova, 2008, p. 86. În același sens,

dezvoltare în ultimii treizeci de ani, ca urmare a apariției internetului și a rețelelor sociale, care au facilitat transferul unor materiale reprezentând minori angrenați în conduite sexuale între persoane ce manifestă un interes pentru astfel de imagini ori filmări, dar au și îngreunat depistarea celor care săvârșesc una sau mai multe dintre acțiunile incriminate în art. 374 C.pen.

Ca urmare a dimensiunilor fenomenului pornografiei infantile, precum și având în vedere faptul că „odată că dezvoltarea tehnologiei acest fenomen tinde să aibă tot mai des un caracter transfrontalier”¹¹, atât la nivel internațional, cât și la nivel european au fost elaborate diferite acte normative, preluate ulterior în legislația națională. Astfel, Protocolul Opțional la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă, adoptat de Organizația Națiunilor Unite, definește în art. 2 lit. c) pornografia infantilă ca fiind *orice reprezentare, prin orice mijloace, a copiilor angajați într-o activitate sexuală explicită, reală ori simulată, sau orice altă expunere a organelor sexuale ale copiilor, în principal în scopuri sexuale.*

În continuare, la nivelul Uniunii Europene, prin Decizia-cadru 2004/68/JAI a Consiliului din 22 decembrie 2003, privind combaterea exploatarea sexuală a copiilor și a pornografiei infantile, s-a arătat că „*pornografie infantilă*” înseamnă *orice material pornografic reprezentând în mod vizual:*

- (i) *un copil care participă în mod real la un comportament sexual explicit sau se dedă la un asemenea comportament, inclusiv expunerea obscenă a părților genitale sau a regiunii pubiene a unui copil sau*
- (ii) *o persoană reală care pare a fi un copil și care participă sau se dedă la comportamentul prevăzut la punctul (i) sau*
- (iii) *imagini realiste ale unui copil care nu există și care participă sau se dedă la comportamentul prevăzut la punctul (i).*

Decizia-cadru 2004/68/JAI a fost înlocuită cu Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011, privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatarea sexuală a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului¹², prin care s-a arătat că „*pornografie infantilă*” înseamnă:

- (i) *orice material care prezintă vizual un copil care este implicat într-un comportament sexual explicit, real sau simulat;*
- (ii) *orice reprezentare a organelor genitale ale unui copil în principal cu scop sexual;*
- (iii) *orice material care prezintă vizual orice persoană care pare a fi un copil implicat într-un comportament sexual explicit, real sau simulat, sau orice prezentare a organelor sexuale ale unei persoane care pare a fi un copil, în principal cu scop sexual; sau*
- (iv) *imagini realiste ale unui copil implicat într-un comportament sexual explicit sau imagini realiste ale organelor sexuale ale unui copil, în principal cu scop sexual.*

Din analiza celor două definiții prezentate mai sus se poate observa că evoluția pornografiei infantile pe internet a obligat statele-membre ale Uniunii Europene să definească mai precis această conduită, pentru a putea combate cât mai eficient fenomenul. De altfel, în cadrul preambulului Directivei 2011/92/UE s-a arătat că „*pornografia infantilă include adesea imagini care dovedesc abuzurile sexuale asupra copiilor de către adulți. Aceasta poate include, de asemenea, imagini ale unor copii implicați într-un comportament sexual explicit sau ale organelor sexuale ale acestora, iar aceste imagini sunt produse sau utilizate în principal în scopuri sexuale și exploatare cu sau fără știința copiilor. Mai mult, conceptul de pornografie infantilă se referă de asemenea la imagini cu caracter real ale unui copil implicat sau înfățișat ca implicat într-un comportament sexual explicit, în principal cu scop sexual.*”

La nivel unional, s-a dorit adoptarea acestei directive pentru a stabili în sarcina statelor-membre ale Uniunii obligația de a incrimina conduite ce țin de pornografia cu minori în termeni similari, în scopul

pornografia infantilă a fost definită ca fiind o imagine ce descrie în mod explicit un copil aflat în perioada prepubertate angajat într-o conduită sexuală – M. Ferraro, E. Casey citați în A.C. Moise, *Criminalization of child pornography through information systems and grooming in compliance with European regulations*, în *Analele Universității Titu Maiorescu*, Seria Drept, anul XIV, 2015, p. 144.

¹¹ O. Bugnar, *Pornografia infantilă – legiuitorul european versus legiuitorul național*, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 3/2014, pp. 40-41.

¹² JOUE seria L nr. 335 din 17 decembrie 2011.

dezvoltării unei politici comune de combatere a exploatării copiilor prin astfel de conduite și de a stabili pedepse mai aspre pentru abuzurile împotriva minorilor. S-a precizat în preambulul directivei că „formele grave de abuz sexual asupra copiilor și de exploatare sexuală a copiilor ar trebui să constituie obiectul unor pedepse eficace, proporționale și disuasive. Acestea includ, în special, diverse forme de abuz sexual asupra copiilor și de exploatare sexuală a copiilor care sunt facilitate de utilizarea tehnologiilor informației și comunicațiilor, precum ademenirea copiilor online în scopuri sexuale prin rețelele de socializare și camerele virtuale de discuții.”

Pe de altă parte, în cuprinsul Deciziei-cadru 2004/68/JAI pornografia infantilă era considerată „o formă extrem de gravă a exploatării sexuale a copiilor”¹³. Deși Decizia-cadru 2004/68/JAI a fost înlocuită de Directiva 2011/93/UE, optica Uniunii Europene, în sensul considerării pornografiei infantile ca fiind tot o formă de exploatare a unui minor s-a menținut. De altfel, alin. 1¹ și 1² din cuprinsul art. 374 C.pen., introduse prin OUG 18/2016, au fost reglementate ca urmare a transpunerii acestei directive în dreptul intern, fiind considerate două infracțiuni referitoare la exploatarea sexuală a minorilor, două forme conexe ori asimilate a formei simple a infracțiunii de pornografie infantilă¹⁴.

În plus, tot la nivel european, Consiliul Europei a adoptat Convenția din 25 octombrie 2007, pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, cunoscută și drept Convenția de la Lanzarote. Prin acest act normativ statele semnatare, inclusiv România, și-au asumat printre altele să incrimineze anumite conduite specifice referitoare la pornografia infantilă cum ar fi conduitele legate de participarea unui copil la un spectacol pornografic ori producția, oferirea, deținerea, comercializarea, promovarea ori distribuirea de materiale pornografice.

La nivel național, în cuprinsul Legii nr. 196/2003¹⁵, pornografia a fost definită ca reprezentând *actele cu caracter obscen, precum și materialele care reproduc sau difuzează asemenea acte. Prin acte cu caracter obscen se înțelege gesturi sau comportamente sexuale explicite, săvârșite individual sau în grup, imagini, sunete ori cuvinte care prin semnificația lor aduc ofensă la pudoare, precum și orice alte forme de manifestare indecentă privind viața sexuală, dacă se săvârșesc în public. Prin materiale cu caracter obscen se înțelege obiecte, gravuri, fotografii, holograme, desene, scrieri, imprimare, embleme, publicații, filme, înregistrări video și audio, spoturi publicitare, programe și aplicații informatice, piese muzicale, precum și orice alte forme de exprimare care prezintă explicit sau sugerează o activitate sexuală.*

În prezent, obligațiile asumate prin ratificarea Convenției de la Lanzarote, precum și cele decurgând din implementarea Directivei 2011/92/UE, au fost îndeplinite prin forma actuală a infracțiunii de pornografie infantilă, faptă prev. de art. 374 C.pen. Totuși, anumite întrebări se ridică după o lectură atentă a articolului. În primul rând, cuprinde sau nu art. 374 alin. 1¹ C.pen. o formă specială de trafic de minori, dar care este sancționată mult mai blând decât forma de bază, regăsită în art. 211 C.pen? Apoi, este sau nu pornografia infantilă o formă de exploatare a unei persoane vulnerabile? Nu în ultimul rând, de ce o infracțiune construită pentru a sancționa abuzuri comise împotriva minorilor este o infracțiune împotriva ordinii și liniștii publice? La aceste trei întrebări vom încerca să răspundem în rândurile ce urmează.

III. ART. 374 ALIN. 1¹ COD PENAL – FORMĂ SPECIALĂ A TRAFICULUI DE MINORI

Analizând textele Codului penal, se poate observa că termenul „recrutare” este utilizat de legiuitor cu ocazia incriminării infracțiunilor de trafic de persoane, prev. de art. 210 C.pen., trafic de minori, prev. de art. 211 C.pen., precum și în cazul variantei prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen., text introdus prin O.U.G. nr. 18/2016¹⁶.

În doctrină s-a arătat că „recrutarea constă în racolarea potențialelor victime prin atragerea lor de către traficanți prin diferite procedee, cele mai frecvente fiind poveștile de succes ale altor persoane care au fost ajutate să plece în străinătate și care au revenit cu mari sume de bani după o perioadă relativ scurtă. Metodele și tehnicile de recrutare utilizate sunt diferite, în funcție de gradul de vulnerabilitate a victimei, datorită vârstei, nivelului ei de instruire, stării sale materiale, de cele mai multe ori precară, lipsei experienței de viață, naivității,

¹³ Considerentul nr. 5 al Deciziei-cadru 2004/68/JAI privind combaterea exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile.

¹⁴ I. Nedelcu, Comentariu în M. Udroui (coord), *Codul penal. Comentariu pe articole, art. 1-446*, ed. a III-a, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2020, p. 1734.

¹⁵ Republicată în M.Of. nr. 198 din 20 martie 2014.

¹⁶ Publicată în M.Of. nr. 389 din 23 mai 2016.

toate acestea fiind speculate de traficanți.”¹⁷ În același sens, s-a arătat că „recrutarea unei persoane presupune identificarea (selectarea) unei persoane și atragerea, câștigarea acesteia pentru o anumită activitate”¹⁸.

De asemenea, cu privire la acțiunea de recrutare s-a mai precizat că „începe prin identificarea potențialei victime, care urmează să fie traficate. Simpla identificare a victimei, nu poate duce, de una singură, la reținerea infracțiunii de trafic de persoane. În această situație suntem doar în prezența unui act premergător. Este necesar ca, după selecționare, făptuitorul să ia contact cu victima și să dobândească un oarecare control asupra acesteia, nu neapărat total, prin limitarea libertății fizice și/sau psihice, prin inducerea în eroare sau profitând de o anumită situație în care se află aceasta.”¹⁹

Mai mult, în cuprinsul Ordinului ministrului justiției nr. 2353/C din 11 septembrie 2008²⁰, pentru aprobarea Mecanismului național de identificare și referire a victimelor traficului de persoane, s-a arătat că „recrutarea poate fi materializată în propunerea care se face victimei în faza inițială a procesului de trafic. Această propunere, de obicei, se dovedește a fi în final o promisiune falsă, fie legată de obiectul sau natura muncii, destinația călătoriei victimei, condițiile în care se va afla, va fi ținută ori va munci sau de locul desfășurării activității. Recrutarea poate fi realizată de către una sau mai multe persoane fizice ori juridice, în mod direct sau prin intermediul unui anunț, prin intermediul mass-mediei sau al internetului”.

Din toate definițiile citate rezultă că recrutarea este specifică traficului de persoane ori de minori și cuprinde acele conduite prin care o persoană este determinată să participe la o acțiune prin care se urmărește, în final, exploatarea sa. Așadar, recrutarea unei persoane este o conduită premergătoare exploatarea victimei, o situație premisă pentru un câștig patrimonial ulterior. Totuși, apreciem că varietatea de modalități de exploatare a unei persoane constituie premisa necesară pentru a conferi o definiție mai largă recrutării. Astfel, considerăm că recrutarea reprezintă acea conduită ce cuprinde în structura sa acțiuni specifice de inducere în eroare, de câștigare a încrederii victimei, în funcție de forma de exploatare urmărită de făptuitor, precum și în funcție de nivelul de educație, maturitate emoțională și naivitate a victimei. Spre exemplu, în cazul racolării unui minor în scopul participării copilului²¹ în cadrul unui spectacol pornografic, apreciem că se poate vorbi despre câștigarea încrederii prin metoda cunoscută drept „loverboy”, specifică determinării la practicarea prostituției de către agresorul ce pretinde că iubește victima și dorește întemeierea unei familii alături de aceasta.

În ceea ce privește săvârșirea infracțiunii de proxenetism în această modalitate, în jurisprudența din anul curent a instanțelor naționale s-a reținut că inculpații au determinat victimele să practice prostituția începând o relație amoroasă cu acestea, iar pe durata acesteia, le-au convins să practice prostituția. Spre exemplu, într-o cauză²² s-a reținut că inculpatul a avut relații de concubinaj cu trei persoane de sex feminin, pe care le-a determinat să practice prostituția, iar apoi le-a înlesnit activitatea, prin acordarea de protecție. Astfel, inculpatul a avut o relație amoroasă cu toate cele trei victime, pe care le-a convins să practice prostituția, sumele de bani obținute fiind cheltuite în întregime de către inculpat pentru achiziționarea de băuturi alcoolice, țigări sau mâncare ori pentru jocurile de noroc. Inculpatul era agresiv fizic și verbal cu cele trei persoane de sex feminin în situația în care acestea nu obțineau suficienți bani.

Într-o altă cauză²³, s-a reținut infracțiunea de proxenetism în sarcina unui inculpat care s-a implicat într-o relație de concubinaj cu victima pe care ulterior a determinat-o să se deplaseze în Elveția pentru a practica prostituția în beneficiul inculpatului. Cu privire la modul de desfășurare a activității infracționale, instanța a reținut că inițial inculpatul o invita pe viitoarea victimă în oraș, la masă, o plimba cu mașini de lux, îi făcea cadouri, iar după ce victima s-a îndrăgostit de el și s-a mutat în locuința părinților săi împreună cu acesta, inculpatul a venit cu propunerea de a se prostitua în folosul lui. Pentru a reține săvârșirea infracțiunii prin metoda loverboy, atât instanța de fond, cât și instanța de control judiciar, au avut în vedere discuțiile purtate

¹⁷ G. Mateuț, N. Ștefăroi, E.V. Petrescu, R.A. Prună, R. Tărniceriu, S. Luca, G.L. Gafta, A. Dublea, D. Iovu, E. Onu, C. Luca, *Traficul de ființe umane, Infractor. Victimă. Infracțiune.*, Ed. Asociația Alternative Sociale Iași, Iași, 2005, p. 41.

¹⁸ V. Cioclei., Comentariu, în M. Udriou (coord.), *op. cit.*, p. 734.

¹⁹ G.C. Zaharia, *op. cit.*, p. 52.

²⁰ Publicat în M.Of. nr. 849 din 17 decembrie 2008.

²¹ În sensul Directivei 2011/92/UE, un copil este orice persoană cu vârsta mai mică de 18 ani.

²² C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 320/2021, disponibilă pe pagina www.rolii.ro.

²³ C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 434/2021, disponibilă pe www.rolii.ro.

între cei doi. Astfel, s-au citat pasaje din convorbirile purtate de către cei doi, toate reducându-se în final la modul în care banii vor ajunge la inculpat și la destinația acestora, în parte pentru un viitor mai bun al „cuplului”, dar și pentru îndestularea datoriilor deja achiziționate de inculpat, pentru întreținerea zilnică a acestuia, pentru amenajarea unui spațiu de locuit în viitor și pentru cumpărarea unui autoturism, deși inculpatul, aflat în plină putere și fără probleme medicale, nu presta niciun fel de activitate aducătoare de venit. Spre exemplu, inculpatul afirma „cu cât mai puțini și cu bani mai mulți, așa e cel mai bine”, „atăta, iubire, să scăpăm cu apartamentul ăsta, e primul plan acuma”, „vedem ce-om strânge, ce-o fi”, „să vedem ce mașină găsim, ce ne luăm iubire”, „mă duc mâine la Pitești, iub, poate îmi găsesc niște teniși, niște pantaloni scurți de plajă”, sugerând apoi victimei că ar putea fi nevoit să se împrumute de la tatăl său pentru astfel de cheltuieli, iar aceasta reacționa imediat spunând „atunci te descurci cu ăia și luni îți pun eu două-trei sute să ai și lasă-i lui tacto pe ăia”.

Transpunând starea de fapt din hotărârile expuse mai sus în planul pornografiei infantile, apreciem că la o victimă cu vârsta de cel puțin 13-14 ani²⁴ un eventual șantaj emoțional ar putea reprezenta o modalitate de determinare la participarea într-un spectacol pornografic. Astfel, nu vedem nicio diferență între determinarea unei astfel de persoane să practice prostituția, în scopul obținerii de foloase materiale și determinarea sa la participarea în cadrul unui spectacol pornografic, în scopul obținerii de foloase patrimoniale, fapta întrunind elementele constituive ale infracțiunii de pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen., în varianta recrutării minorului în scopul participării lui în cadrul unui spectacol pornografic.

În cazul în care în urma participării minorului la spectacolul pornografic s-ar obține un folos, apreciem că nu este necesar ca acel folos să fie neapărat unul patrimonial, având în vedere că legiuitorul nu a făcut această precizare, spre deosebire de situația infracțiunilor de proxenetism ori exploatarea cerșetoriei. Cu toate acestea, considerăm că folosul nepatrimonial s-ar putea traduce doar într-o stare de plăcere generată de o astfel de reprezentare, motiv pentru care această conduită, desfășurată pe o durată de cel puțin șase luni, ar permite etichetarea autorului faptei ca având o tulburare pedofilică în sensul arătat mai sus. Concluzia enunțată ne permite să afirmăm că producerea, difuzarea, expunerea, promovarea pornografiei infantile fără a se urmări un folos patrimonial este, într-adevăr, o conduită specifică persoanelor ce suferă de tulburare pedofilică.

Pe de altă parte, în cazul în care conduitele enunțate anterior, prin care se urmărește generarea de conținut pornografic cu minori, sunt comise în scopul obținerii de foloase patrimoniale, discutăm despre o formă de exploatare sexuală a unei persoane în sensul art. 182 lit. c) C.pen.: *obligarea la manifestări pornografice în vederea producerii și difuzării de materiale pornografice sau la alte forme de exploatare sexuală*. Așadar, din această perspectivă, recrutarea din textul art. 374 alin. 1¹ C.pen. apare ca o formă specială a infracțiunii de trafic de minori, prev. de art. 211 C.pen., recrutare ce are ca scop exploatarea ulterioară a minorului prin participarea sa la spectacolul pornografic.

În concluzie, dacă recrutarea minorului are ca scop final obținerea de bani ca urmare a determinării minorului la conduite sexuale explicite²⁵ ori la expunerea organelor sale genitale, cu scop sexual, în cadrul unui spectacol pornografic, este vorba despre o formă clasică de traficare a unei persoane și de exploatare subsecventă a acesteia. În plus, în cazul în care recrutarea în scopul participării la spectacolul pornografic ar întruni și elementele constitutive ale infracțiunii prev. de art. 222 C.pen., respectiv ale infracțiunii de racolare a minorilor în scopuri sexuale, aceasta se va reține în concurs cu pornografia infantilă. Spre exemplu, în cazul în care făptuitorul determină un minor în vârstă de 15 ani, prin propuneri făcute prin mijloace de transmitere la distanță, să se întâlnească în vederea întreținerii de acte sexuale normale, iar cu ocazia desfășurării activității

---

²⁴ Vârsta de la care am putea discuta despre săvârșirea infracțiunii de act sexual cu un minor, iar nu a celei de viol în cazul în care s-ar întreține raporturi sexuale în cadrul spectacolului pornografic deoarece acesta este pragul de vârstă de la care se consideră că victima înțelege implicațiile conduitei adoptate (respectiv întreținerea actului sexual) deși discernământul său este diminuat.

²⁵ Eventuala infracțiune contra libertății sexuale a minorului incidentă se va determina de la caz la caz, în funcție de vârsta minorului, de dezvoltarea sa psihosomatică, precum și de conduita desfășurată în concret, urmând să fie analizate dispozițiile art. 218 – 221 C.pen.; de asemenea, în funcție de situația de fapt se va stabili și forma de participare a celui care racolează minorul la infracțiunea contra libertății sexuale tipică; în plus, în doctrină, cu referire la situația în care spectacolul pornografic nu se realizează prin utilizarea tehnologiei informațiilor și a comunicațiilor, cel care vizionează spectacolul fiind în aceeași încăpere cu minorul implicat în conduita sexuală, s-a afirmat că „se poate reține o complicitate intelectuală la infracțiunile privitoare la viața sexuală, în măsura în care o legătură subiectivă între participanți poate fi dovedită” – A. Mărgineanu, *Combaterea exploatarei sexuale a copiilor și a pornografiei infantile*, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 3/2013, p. 77.

sexuale, majorul înregistrează și difuzează actul sexual în direct, prin intermediul unei platforme online, în scopul obținerii unor sume de bani, faptele sale vor întruni elementele constitutive ale infracțiunilor de racolare a minorilor în scopuri sexuale, prev. de art. 222 alin. 1 C.pen., act sexual cu un minor, prev. de art. 220 alin. 1 și 4 lit. d) C.pen., și pornografie infantilă, prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen., totul în concurs real, cu aplicarea art. 38 alin. 1 C.pen.

Totuși, concluzia anterioară ne determină să observăm că scopul obținerii de foloase patrimoniale imprimă faptei un caracter specific infracțiunilor de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile, în care cel exploatat este o marfă în mâinile agresorilor. Din această privință, precum și având în vedere toate cele analizate mai sus, considerăm că infracțiunea de pornografie infantilă în varianta recrutării unui minor în scopul participării sale în cadrul unui spectacol pornografic, pentru a se obține foloase patrimoniale din această activitate, constituie o formă specială de trafic de minori²⁶, eventuala producere ulterioară a spectacolului pornografic generator de venituri reprezentând o infracțiune contra libertății sexuale a minorului, precum și, la momentul obținerii sumelor de bani, o formă alternativă a infracțiunii de pornografie infantilă, formă ce prezintă conturul unei exploatări a unei persoane vulnerabile, subsecventă traficării acesteia în varianta recrutării.

Așadar, în cazul în care sunt săvârșite cele două conduite, respectiv recrutarea unui minor în scopul participării sale în cadrul unui spectacol pornografic și obținerea sumelor de bani ca urmare a exploatării prin producerea respectivului spectacol, considerăm că aceeași normă din Codul penal, respectiv art. 374 alin. 1¹, sancționează în structura sa atât traficul unui minor, cât și exploatarea sa ulterioară. Cu alte cuvinte, în cazul în care o persoană săvârșește ambele conduite, aceasta va răspunde pentru o singură infracțiune prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen., ce înglobează în realitate conduite specifice atât traficării, cât și exploatării.

În final, nu putem să nu observăm că art. 374 alin. 1¹ C.pen., deși este o formă de traficare și exploatare a unui minor, prevede o pedeapsă mai blândă decât faptele incriminate prin art. 211 C.pen. Această situație ne determină să concluzionăm că unul din scopurile urmărite prin adoptarea Directivei 2011/92/UE, respectiv instituirea unor sancțiuni aspre pentru astfel de conduite²⁷, nu este, din păcate, atins, această formă de traficare și exploatare a unui copil fiind percepută ca mai puțin gravă decât una de traficare „clasică”, în cazul căreia este incident art. 211 C.pen.

În plus, având în vedere că art. 211 C.pen. incriminează doar traficul, iar nu și exploatarea ulterioară, conduitele subsecvente de exploatare pot atrage incidența unor texte din Codul penal ce sancționează tocmai exploatarea, cum ar fi proxenetismul, prev. de art. 213 alin. 3 și 4 C.pen., ori exploatarea unui minor, prev. de art. 214 C.pen., sau folosirea unui minor în scop de cerșetorie, prev. de art. 215 C.pen., oricare din acestea în concurs real cu infracțiunea de trafic de minori.

Așa cum am arătat, în cazul infracțiunii de pornografie infantilă în varianta prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen., se va reține o singură infracțiune indiferent dacă sunt săvârșite una sau ambele conduite din structura textului. Cu alte cuvinte, spre exemplu, dacă A, major în vârstă de 35 de ani, câștigă încrederea lui B, minoră de 15 ani, o convinge să întrețină relații sexuale cu el, iar ulterior, pe fondul unei pretinse relații amoroase, o duce pe teritoriul Franței pentru a locui împreună, iar odată ajunși la destinație o determină prin argumente specifice metodei „loverboy” pe aceasta să întrețină relații sexuale cu diverse persoane de sex masculin, contra unor sume de bani, am putea discuta despre infracțiunile de trafic de minori în varianta racolării, prev. de art. 211 alin. 1 C.pen. și pedepsită cu o pedeapsă cu închisoarea între 5 și 10 ani, și cea de proxenetism, în varianta incriminată prin art. 213 alin. 1 și 3 C.pen. și sancționată cu o pedeapsă cu închisoarea între 3 ani și 10 ani și 6 luni, ambele cu aplicarea art. 38 alin. 1 C.pen., deci în concurs real.

Cu toate acestea, dacă același A, major în vârstă de 35 de ani, câștigă încrederea lui B, minoră de 15 ani, o convinge să întrețină relații sexuale cu el, iar ulterior, pe fondul unei pretinse relații amoroase, o duce pe teritoriul Franței pentru a locui împreună, iar odată ajunși la destinație o determină prin argumente specifice metodei „loverboy” pe aceasta să își expună organele genitale, în scop sexual, în cadrul unor transmisiuni live pe internet, contra unor sume de bani, în sarcina sa se va putea reține exclusiv infracțiunea de pornografie infantilă

²⁶ În același sens a se vedea I. Nistor, *Some theoretical and practical aspects with regard to the offence of child pornography*, în Conferința Internațională de Drept, Studii Europene și Relații Internaționale, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 365.

²⁷ În considerentul nr. 12 al Directivei 2011/92/UE legiuitorul european a precizat că *formele grave de abuz sexual asupra copiilor și de exploatare sexuală a copiilor ar trebui să constituie obiectul unor pedepse eficace, proporționale și disuasive*.

în varianta prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen., pedepsită cu pedeapsa închisorii de la un an la cinci ani.

Deși s-ar putea arăta că există o diferență dată de impactul fiecăreia din cele două conduite sexuale din exemplele anterioare asupra dezvoltării personalității minorei în discuție, totuși considerăm că faptele se impun a fi privite și din perspectiva fenomenului traficului și exploatării persoanelor vulnerabile, ambele conduite fiind specii ale genului, respectiv forme de exploatare sexuală a unor minori, persoane ce trebuie considerate, așa cum vom arăta mai jos, automat vulnerabile.

Nu considerăm că ar trebui să existe o diferență de regim sancționator între autorii faptelor din primul exemplu și cei din al doilea exemplu, având în vedere că în cazul ambelor situații exploatarea acestor minore reprezintă sursa de trai a agresorilor, iar metoda prin care se ajunge la exploatarea victimei este identică, respectiv determinarea victimei să adopte conduita care generează venituri, dar care îi încalcă libertatea sexuală în același timp, în contextul unei relații amoroase ori de concubinaj, activitatea în discuție urmând să asigure un viitor mai bun împreună agresorului și victimei, ca un cuplu.

Mai mult, ca ultim argument în sensul celor arătate mai sus, precizăm că în considerentul nr. 9 al Directivei 2011/92/UE legiuitorul european a precizat că *pornografia infantilă include adesea imagini care dovedesc abuzurile sexuale asupra copiilor de către adulți*. Așadar, analizând fenomenul pornografiei infantile în general în lumina legislației europene, constatăm că infracțiunea este menită să sancționeze o conduită prin care un copil este abuzat sexual.

IV. PORNOGRAFIA INFANTILĂ ÎN VARIANTA INCRIMINATĂ ART. 374 ALIN. 1¹ COD PENAL: EXPLOATARE SAU NU A UNEI PERSOANE VULNERABILE?

Așa cum am anticipat mai sus, textul art. 374 alin. 1¹ C.pen. incriminează o formă de exploatare a unui minor în modalitățile obținerii de foloase de pe urma participării sale într-un spectacol pornografic sau exploatării unui minor în orice alt mod pentru realizarea de spectacole pornografice. Astfel, pentru a stabili că discutăm despre exploatarea unei persoane vulnerabile este necesar să avem, în primul rând, o acțiune de constrângere a victimei să presteze anumite servicii în urma cărora agresorul ar urma să obțină un folos și, în al doilea rând, o persoană care, datorită vârstei, situației familiale ori financiare, educației precare ori altor elemente de fapt ce influențează viața victimei, se află într-o poziție de subordonare, într-o situație în care este considerată o marfă, un bun. În cazul particular din art. 374 alin. 1¹ C.pen. considerăm că minorul exploatat prin conduitele incriminate este în aceeași poziție de vulnerabilitate precum o victimă a traficului de minori realizat în modalitatea „loverboy”.

Din această perspectivă, a unei conduite prin care un minor este exploatat pentru a se obține un folos, pornografia infantilă nu poate fi privită altfel decât în legătură cu traficul de minori²⁸. Totuși, față de argumentele expuse în secțiunea anterioară, considerăm că nu se va putea reține în concurs cu infracțiunea de trafic de minori, prev. de art. 211 C.pen., cu privire la o victimă recrutată și exploatată de către același autor, în contextul unei activități infracționale unice.

În ceea ce privește tema prezentei secțiuni, în primul considerent al Directivei 2011/92/UE, legiuitorul european arată că *abuzul sexual asupra copiilor și exploatarea sexuală a copiilor, inclusiv pornografia infantilă, reprezintă violări grave ale drepturilor fundamentale, în special drepturile copiilor la protecția și îngrijirea necesare pentru bunăstarea lor, astfel cum se stipulează în Convenția Organizației Națiunilor Unite din 1989 cu privire la drepturile copilului și în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*.

În continuare, Convenția de la Lanzarote prevede în art. 3 că *în sensul prezentei convenții (...) b) expresia exploatare și abuz sexual asupra copiilor include comportamentele prevăzute la art. 18-23*. În art. 20 este reglementată pornografia infantilă, arătându-se că *fiecare parte va lua măsurile legislative sau de altă natură necesare pentru incriminarea următoarelor fapte comise cu intenție și fără drept: a) producția de pornografie infantilă (...)*.

Cu privire la această dispoziție legală, apreciem că producerea unui spectacol pornografic este o formă de realizare de pornografie infantilă în sensul art. 20 alin. 1 lit. a) din Convenția de la Lanzarote, motiv pentru care observăm că în art. 374 alin. 1¹ C.pen. se regăsește o formă de exploatare sexuală a unui copil, transpusă de legiuitorul român în dreptul național ca urmare a Directivei 2011/92/UE, dar și datorită ratificării Convenției

²⁸ A se vedea G.C. Zaharia, *op. cit.*, p. 137.

de la Lanzarote.

Mai mult, pentru analiza corectă a art. 374 alin. 1¹ C.pen. și mai ales a tezei finale din textul legal, respectiv *exploatarea unui minor în orice alt fel pentru realizarea de spectacole pornografice*, trebuie avute în vedere și dispozițiile art. 182 lit. c) C.pen., care definesc exploatarea sexuală a unei persoane²⁹. În viziunea legiuitorului român prin exploatarea unei persoane se înțelege obligarea la practicarea prostituției, la manifestări pornografice în vederea producerii și difuzării de materiale pornografice sau la alte forme de exploatare sexuală. În continuare, prin spectacol pornografic se înțelege, conform art. 374 alin. 4¹ C.pen., expunerea în direct adresată unui public, inclusiv prin tehnologia informațiilor și comunicațiilor, a unui copil implicat într-un comportament sexual explicit ori a organelor genitale ale unui copil, cu scop sexual.

Suplimentar, arătăm că în literatura de specialitate, cu referite la pornografia infantilă în general, s-a arătat că „realizarea sau producerea de materiale pornografice cu copii constituie un act de exploatare sexuală a minorilor care nu numai că nu are nicio legitimitate etică (...), ci care constituie o infracțiune în toate legislațiile naționale, fie prin intermediul infracțiunilor specifice create în acest scop, fie prin intermediul incriminărilor tradiționale și mai generice, referitoare la morala sexuală.”³⁰

În plus, având în vedere doar spectacolul pornografic, astfel cum acesta este definit în Directiva 2011/92/UE³¹, un alt autor a arătat că „norma europeană face referire la fapte săvârșite în vederea atingerii unui scop special și anume acela al participării la un spectacol pornografic, care presupune o expunere a minorului în direct adresată unui public. Așadar, din textul enunțat se observă dorința de a sancționa atât actele premergătoare unei forme de exploatare a copiilor, cum este cazul incitării sau recrutării, cât și orice exploatare propriu-zisă a acestora, ori obținerea unor avantaje realizate cu scopul menționat.”³²

Așadar, având în vedere normele europene, ce plasează pornografia infantilă în rândul conduitelor care constituie abuzuri sexuale ale copiilor, precum și dispozițiile din dreptul intern precizate, se poate afirma că spectacolul pornografic se poate include cel puțin în sfera altor forme de exploatare sexuală. Astfel, deși art. 374 C.pen. distinge între noțiunile de materiale pornografice cu minori și spectacol pornografic, în acord cu dispozițiile Directivei 2011/92/UE, acest fapt nu este suficient pentru a exclude spectacolul pornografic din sfera altor forme de exploatare sexuală, cât timp chiar norma europeană care stă la baza construcției acestei incriminări îl consideră o formă de exploatare sexuală a unui minor.

Din această perspectivă, însuși legiuitorul admite că în această variantă, a art. 374 alin. 1¹ C.pen., discutăm despre o formă de exploatare a unei persoane vulnerabile. Față de toate argumentele enunțate anterior, în opinia noastră, conduita de exploatare incriminată prin teza finală a art. 374 alin. 1¹ C.pen., respectiv sintagma *exploatarea unui minor în orice alt fel*, nu poate fi înțeleasă altfel decât în sensul din art. 182 lit. c) C.pen. coroborat cu art. 374 alin. 4¹ C.pen., fiind deci vorba despre o acțiune de constrângere ce duce la exploatarea sexuală a unui copil printr-o conduită sexuală explicită ori prin expunerea organelor sale genitale, cu scop sexual.

Așadar, din toate cele expuse anterior rezultă că prima condiție pentru a discuta despre o posibilă situație de exploatare a unei persoane vulnerabile, respectiv existența unei conduite abuzive, prin care se urmărește constrângerea victimei să presteze anumite servicii în urma cărora agresorul ar urma să obțină un folos, este îndeplinită în cazul faptei prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen.

În continuare, pentru a fi în prezența unei forme de exploatare, trebuie ca minorul, subiect pasiv al infracțiunii de pornografie infantilă, să fie considerat o persoană vulnerabilă. Din analiza considerentelor Directivei 2011/92/UE rezultă că legiuitorul european consideră pornografia infantilă o formă extrem de gravă de abuz asupra unui copil, o violare gravă a drepturilor fundamentale, în special drepturile copiilor la protecția și îngrijirea necesare pentru bunăstarea lor³³.

²⁹ În același sens a se vedea I. Pascu, P. Buneci, B. Buneci, *Drept penal. Partea specială*, vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 443.

³⁰ M. A. Boldova Pasamar, *op. cit.*, p. 3-4.

³¹ Definiția a fost preluată în dreptul român în art. 374 alin. 4¹ C.pen., text introdus în Codul penal cu prilejul transpunerii Directivei în dreptul român, prin O.U.G. nr. 18/2016.

³² A. Mărgineanu, *op. cit.*, p. 75.

³³ Considerentul nr. 1 al Directivei 2011/92/UE.

În continuare, un minor este considerat de legiuitor o persoană vulnerabilă, pentru protejarea căruia s-au stabilit, în secțiunea dedicată traficului și exploatării persoanelor vulnerabile din Codul penal, limite de pedeapsă superioare celor referitoare la majorii persoane vătămate. Astfel, prin însăși incriminarea infracțiunii de trafic de minori în art. 211 C.pen., ca infracțiune separată, de sine stătătoare, iar nu ca formă agravată a traficului de persoane, legiuitorul acordă, cu titlu de regulă general valabilă, fără excepții, copilului statutul de persoană vulnerabilă. De altfel, cu privire la această incriminare, s-a arătat în doctrină că există „o prezumție absolută că minorul este o persoană vulnerabilă la acțiunile prin care se încearcă recrutarea, transportarea, transferarea, adăpostirea sau primirea unui minor, în scopul exploatării.”³⁴ Mai mult, tot referitor la traficul de minori, s-a arătat în doctrină că „legiuitorul a sancționat mai aspru traficul persoanelor minore, în comparație cu traficul persoanelor adulte, tocmai datorită imaturității și fragilității fizice și psihice a acestora, care contribuie la posibilitatea sporită de reușită a faptei penale.”³⁵

În plus, considerarea unui minor ca fiind o persoană vulnerabilă poate fi justificată și prin prisma dispozițiilor art. 113 alin. 2 C.proc.pen., text ce reglementează o prezumție de vulnerabilitate³⁶, conform căruia o victimă copil ori o victimă a exploatării este prezumată ca fiind o victimă vulnerabilă, iar în cazul acestora, organul judiciar „nu poate pune la îndoială situația personală a victimei de vulnerabilitate”³⁷. În plus, precizăm că în doctrina de specialitate s-a arătat că prin dispozițiile art. 113 C.proc.pen. „au fost puse de acord prevederile referitoare la audierea victimei infracțiunii din Codul de procedură penală cu cele cuprinse în Legea nr. 678/2001 pentru prevenirea și combaterea traficului de persoane, precum și cu (...) Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile.”³⁸

Referitor la textul Directivei 2011/93/UE privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile, s-a arătat în doctrină³⁹ că se poate observa o dorință a legiuitorului european de a sancționa atât actele pregătitoare formei de exploatare a minorilor, cum sunt îndemnarea sau recrutarea, cât și exploatarea propriu-zisă a acestora, prin realizarea materialelor sau a spectacolelor pornografice în scopul obținerii unor foloase.

În continuare, dispozițiile art. 113 alin. 6 C.proc.pen. transpun art. 24 alin. 2 din Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului⁴⁰. Acest text legal instituie o prezumție de minoritate, stabilind că o persoană vătămată va fi considerată minor ori de câte ori organele judiciare nu îi vor putea stabili vârsta și vor exista motive să se considere că aceasta este minor. Deși este vorba despre o prezumție procesuală, care „se referă strict la evaluarea vârstei copilului pentru stabilirea stării sale de vulnerabilitate și are ca scop protejarea persoanei”⁴¹, apreciem că referirea la art. 113 alin. 6 C.proc.pen. este utilă deoarece în toate situațiile în care vom avea o victimă a infracțiunii de pornografie infantilă, aceasta va fi în mod evident un minor, deci o persoană considerată de legea procesual penală un subiect procesual principal vulnerabil. Pe cale de consecință, apreciem că este greu de justificat ca o persoană să aibă pe tărâmul dreptului procesual penal statutul de persoană vulnerabilă, iar în material dreptului substanțial, această calitate să nu îi fie recunoscută.

---

³⁴ S. Bogdan, D.A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2020, pp. 290-291.

³⁵ G.C. Zaharia, *op. cit.*, p. 104.

³⁶ Gh. Mateuț, *Procedură penală. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 531; V. Constantinescu, *Comentariu în M. Udriou (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, art. 1-603, ed. a III-a, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2020, p. 800; M. Udriou, *Procedură penală. Partea generală*, ed. 6, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2019, p. 475.

³⁷ V. Constantinescu, *Comentariu în M. Udriou (coord), op. cit.*, p. 800.

³⁸ Gh. Mateuț, *op. cit.*, p. 531.

³⁹ A. Mărgineanu, *op. cit.*, p. 75.

⁴⁰ JOUE seria L nr. 315 din 14 noiembrie 2012.

⁴¹ V. Constantinescu, *Comentariu în M. Udriou (coord.), op. cit.*, p. 801.

În final, cu titlu de exemplu din dreptul comparat, arătăm că în Codul penal finlandez⁴², deci în norma de drept substanțial, este incriminată infracțiunea de pornografie infantilă în Secțiunile 18, 18(a) și 18(b) din Capitolul 17 – infracțiuni contra ordinii publice, și este sancționată inclusiv distribuirea de materiale pornografice prezentând o persoană a cărei vârstă nu poate fi stabilită, dar cu privire la care există motive justificate să se considere că este minoră. Așadar, în privința acestei forme de exploatare a unei persoane vulnerabile, norma finlandeză conferă o protecție sporită față de norma din Codul penal român⁴³, incriminând inclusiv situația celor a căror vârstă nu poate fi stabilită, dar cu privire la care se poate considera, în mod justificat, că sunt minori, și nu se rezumă doar la reglementarea unei prezumții de minoritate, interpretând deci într-un alt mod art. 24 alin. 2 din Directiva 2012/29/UE.

În concluzie, pentru toate argumentele expuse atât în prezenta secțiune, cât și în cea anterioară, considerăm că art. 374 alin. 1¹ C.pen. incriminează o formă distinctă de trafic și exploatare a unei persoane vulnerabile, respectiv a unui minor. Astfel, în varianta recrutării discutăm, dincolo de orice dubiu, despre o formă particulară de trafic de minori, iar conduitele ulterioare, obținerea de foloase și exploatarea în orice alt fel pentru realizarea de spectacole pornografice, se subsumează noțiunii de exploatare a unei persoane vulnerabile în sensul art. 182 lit. c) C.pen. Având în vedere aceste concluzii, nu putem să nu ne întrebăm dacă, în varianta incriminată prin art. 374 alin. 1¹ C.pen., pornografia infantilă este într-adevăr o infracțiune contra ordinii și liniștii publice.

V. ESTE SAU NU PORNOGRAFIA INFANTILĂ ÎN VARIANTA PREV. DE ART. 374 ALIN. 1¹ COD PENAL O INFRACTIUNE CONTRA ORDINII ȘI LINIȘTII PUBLICE?

În ceea ce privește infracțiunea de pornografie infantilă în general, la momentul intrării în vigoare a Codului penal actual, s-a afirmat că „prin incriminarea pornografiei infantile legiuitorul, pe de-o parte, a decis să sancționeze penal activitățile de natură să pervertească simțul moral al cetățenilor, iar, pe de altă parte, să protejeze, indirect, pe minorii care ar putea fi exploatați sexual în scopul producerii de materiale pornografice.”⁴⁴ Într-o opinie similară s-a arătat că valoarea socială ocrotită este reprezentată de „relațiile sociale privind ordinea și liniștea publică, protejarea demnității persoanei, a pudorii și a moralității publice, care pot fi tulburate prin manifestările obscene care aduc atingere bunelor moravuri.”⁴⁵ În plus, s-a concluzionat în sensul că subiectul pasiv principal este statul, dar infracțiunea poate avea și un subiect pasiv secundar „în persoana minorului sau minorilor care au fost antrenați în realizarea materialelor pornografice și a căror imagini au fost expuse, difuzate sau distribuite.”⁴⁶ În acord cu aceste opinii, s-a arătat că „săvârșirea oricăreia dintre acțiunile incriminate (n.n. prin art. 374 C.pen.) creează o stare de pericol pentru ordinea publică și bunele moravuri, fiind de natură să pervertească simțul moral prin încurajarea actelor de desfrâu sexual.”⁴⁷

Într-o altă opinie s-a arătat că „obiectul juridic este reprezentat de relațiile sociale referitoare la normala dezvoltare a persoanelor minore, la asigurarea unui climat corespunzător pentru evoluția fizică, psihică și morală a acestora.”⁴⁸ S-a afirmat, de asemenea, că „este dificil de stabilit cu exactitate care este valoarea socială protejată în cazul pornografiei infantile”⁴⁹, fiind aduse argumente în sensul acceptării unei valori sociale colective, de

⁴² Disponibil în limba engleză pe www.just.ro/coduri-penale/.

⁴³ Deși art. 374 alin. 4 C.pen. include în definiția noțiunii de „materiale pornografice cu minori” și materialul care prezintă o persoană majoră drept un minor, având un comportament sexual explicit, textele alin. 1¹ și 1² din art. 374 C.pen. sunt condiționate de calitatea de minor a subiectului pasiv. Așadar, în ipoteza în care o persoană majoră este prezentată drept minoră într-un material pornografic, fapta sa ori a celui care accesează, deține, produce, expune, promovează, distribuie, etc. materialul respectiv nu va constitui infracțiunea prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen. ori cea prev. de art. 374 alin. 1² C.pen. În plus, stabilirea faptului că un major a fost prezentat drept minor implică, în mod necesar, stabilirea vârstei majorului. În acest caz, dispoziția art. 113 alin. 6 C.proc.pen. nu mai prezintă relevanță.

⁴⁴ C. Păun, Comentariu în V. Dobrinou, I. Pascu (coord.), *Noul Cod penal comentat, Partea specială*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 884; în același sens, a se vedea I. Pascu, P. Buneci, B. Buneci, *op. cit.*, p. 441.

⁴⁵ V. Pașca, Comentariu în G. Antoniu, T. Toader (coord.), *Explicațiile noului Cod penal, vol. V*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 57.

⁴⁶ V. Pașca, Comentariu în G. Antoniu, T. Toader (coord.), *op. cit.*, p. 58.

⁴⁷ V. Pașca, Comentariu în G. Antoniu, T. Toader (coord.), *op. cit.*, p. 60.

⁴⁸ G.C. Zaharia, *op. cit.*, p. 136; în același sens, a se vedea G. Paraschiv, *Traficul de persoane*, Ed. Ars Academica, București, 2008, astfel cum este citat în G.C. Zaharia, *op. cit.*, p. 136.

⁴⁹ S. Bogdan, D.A. Șerban, G. Zlati, *Noul Cod penal. Partea specială. Perspectiva clujeană*, Ed. Universul Juridic, București,

care un minor nu ar putea dispune, deci consimțământul său nu ar putea opera ca o cauză justificativă, iar nu a restrângerii normei de incriminare exclusiv la situațiile în care minorii sunt victime și ale unor forme de abuzuri sexuale. În același sens, s-a arătat că „obiectul juridic principal al infracțiunilor de pornografie infantilă îl constituie dreptul la intimitate și demnitate al minorilor, protecția acestora împotriva abuzurilor sexuale fiind deja garantată prin incriminarea distinctă a respectivelor comportamente.”⁵⁰

În susținerea tezei, autorul a subliniat că „nici legiuitorul european nu pare să aibă în vedere moralitatea colectivă ca obiect juridic al infracțiunii de pornografie infantilă.”⁵¹ În plus, un alt autor a afirmat că „obiectul juridic specific (n.n. al infracțiunii de pornografie infantilă) îl constituie relațiile sociale care protejează integritatea fizică, psihică și sexuală a minorilor.”⁵² Cu toate acestea, același autor afirmă că subiectul pasiv principal este totuși statul. Mai recent, s-a arătat în doctrină că „art. 374 C.pen. tinde mai degrabă să sancționeze comportamente considerate ca fiind profund imorale și care creează un risc potențial (dar nesuținut de studii empirice) pentru copiii ce ar putea deveni în viitor subiecți ai pornografiei infantile.”⁵³

Se poate observa că opiniile citate în paragraful anterior au în vedere un drept colectiv al minorilor, de a nu fi supuși unor conduite ce le-ar putea leza buna dezvoltare psihosocială, dreptul la intimitate, la viață privată, etc.

Pe de altă parte, a apărut în literatura de specialitate și opinia conform căreia valoarea socială ocrotită ar trebui să fie în strânsă legătură cu minorul⁵⁴, având în vedere că o particularitate a infracțiunii de pornografie infantilă este că nu afectează doar libertatea sexuală a victimei, ci și dreptul la imagine și la viață privată a fiecărei persoane vătămate minore în parte. În același sens, s-a arătat că „modul de abordare a problematicii pornografiei infantile, văzută de legiuitorul european ca fiind în strânsă legătură cu exploatarea sexuală a copilului, duce cu gândul la faptul că rațiunea incriminării sau scopul acesteia ține în principal (chiar dacă indirect) de *protecția copiilor* ca *victime* ale pornografiei infantile. Este adevărat că inclusiv din titlul actului normativ se observă o diferențiere între activitățile de „abuz sexual”, „exploatare sexuală” și „pornografie infantilă”.

Ca urmare, toate cele trei noțiuni par a avea o existență autonomă. Cu toate acestea, pornografia infantilă, legată de noțiunea de „abuz sexual asupra copiilor” și, respectiv, „exploatare sexuală a copiilor”, nu pare a fi privită de legiuitorul european independent de faptul că minorii (copiii) înfățișați în materiale pornografice sunt, în realitate, victime. Indiscutabil abuzul sexual asupra copilului, la fel ca și exploatarea sexuală a copilului sunt acte care îl victimizează pe acesta din urmă. Relația de congruență între cele trei noțiuni, ce pare a fi evidențiată de menționarea lor pe același „palier”, care în viziunea legiuitorului european pare a necesita reglementarea lor comună, prin același act normativ, ne duce cu gândul că în realitate și incriminarea pornografiei infantile tinde în principal să protejeze minorii.”⁵⁵

Mai mult, în viziunea Convenției de la Lanzarote, astfel cum reiese din preambul, *exploatarea sexuală a copiilor, în special sub forma pornografiei infantile și a prostituției, precum și toate formele de abuz sexual asupra copiilor, inclusiv faptele comise în străinătate, pun în pericol grav sănătatea și dezvoltarea psihosocială a copilului.* Așadar, din perspectiva Consiliului European, valorile sociale protejate prin incriminarea pornografiei infantile sunt sănătatea și dezvoltarea psihosocială a copilului.

În cuprinsul Directivei 2011/92/UE, în considerentul nr. 1, așa cum am arătat anterior, legiuitorul european are în vedere necesitatea protejării drepturilor copilului în general, interesul superior al copilului fiind „elementul de bază în derularea oricăror măsuri de combatere a infracțiunilor de exploatare a copiilor și a pornografiei infantile”⁵⁶. În doctrină⁵⁷, cu privire la Convenția de la Lanzarote s-a arătat că are în vedere

---

2014, p. 724.

⁵⁰ O. Bugnar, *op. cit.*, pp. 41-42.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² M. K. Guiu, *Pornografia infantilă*, în *Dreptul*, nr. 7/2016, p. 79.

⁵³ S. Bogdan, D.A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 590.

⁵⁴ I. Nistor, *op. cit.*, p. 362.

⁵⁵ Al. Florea, *Unele aspecte privind pornografia infantilă. Implicațiile în plan penal ale conduitei minorului care realizează materiale pornografice cu propria persoană*, în *Dreptul*, nr. 5/2021, p. 133.

⁵⁶ R.B. Teslovan, *op. cit.*, p. 126.

⁵⁷ *Ibidem*.

drepturile copilului, privit ca individ, în timp ce directiva pare că se referă la o valoare generală, un drept colectiv al copiilor.

În acord cu ultimele două opinii citate, având în vedere și preambulul Convenției de la Lanzarote și a directivei, apreciem că valoarea socială ocrotită prin infrațiunea de pornografie infantilă, cel puțin în varianta prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen., ar trebui să fie dreptul la imagine, libertatea sexuală, sănătatea și buna dezvoltare a psihosocială a fiecărui copil în parte, iar nu statul⁵⁸ ori minorii priviți ca un colectiv.

Stabilirea corectă a valorii sociale ocrotite se poate face doar pornind de la voința legiuitorului european și nu are relevanță doar într-un plan pur teoretic deoarece, în funcție de răspunsul la această întrebare, în cazul unor situații concrete, urmează a se stabili incidența uneia sau mai multora dintre instituțiile din Partea generală a Codului penal. Astfel, dacă, spre exemplu, A, major în vârstă de 30 de ani, racolează doi minori în vârstă de 10 ani, iar apoi îi constrânge să întrețină raporturi sexuale între ei, pentru a produce un spectacol pornografic, dincolo de infracțiunile de viol incidente, discutăm despre o faptă de pornografie infantilă sau ar trebui, din contră, să reținem două infracțiuni, câte una pentru fiecare minor? Așa cum este prevăzută acum în Codul penal pornografia infantilă, respectiv în capitolul dedicat infracțiunilor contra ordinii și liniștii publice, impune ca în exemplul anterior să reținem o singură infracțiune de pornografie infantilă, indiferent de numărul minorilor recrutați și exploatați, soluție ce ar putea părea cel puțin injustă, având în vedere că în cazul infracțiunii de trafic de minori, *comis asupra mai multor subiecți pasivi, în aceleași condiții de loc și de timp, constituie o infracțiune unică, în formă continuată, iar nu mai multe infracțiuni aflate în concurs*⁵⁹.

În cazul în care, spre exemplu, un inculpat major în vârstă de 30 de ani, recrutează în aceeași unitate de împrejurare trei minore în data de 10.10.2021, într-un local din centrul orașului Fălticeni (deci aceeași unitate de timp și de spațiu) în scopul de a le constrânge să se prostitueze pe teritoriul Italiei, va răspunde pentru o infracțiune de trafic de minori în formă continuată, faptă prev. de art. 211 alin. 1 C.pen. cu aplicarea art. 35 alin. 1 C.pen. (trei acte materiale), iar pedeapsa maximă prevăzută de lege, respectiv 10 ani închisoare, ar putea fi majorată cu cel mult 3 ani, față de dispozițiile art. 36 alin. 1 C.pen., dacă instanța ar aprecia că se impune, având în vedere criteriile generale de individualizare a pedepsei, prev. de art. 74 C.pen.

În schimb, dacă același inculpat, tot în data de 10.10.2021, într-un local din centrul orașului Fălticeni (deci o unitate spațio-temporală), recrutează trei minore pentru ca acestea să participe în cadrul unui spectacol pornografic, acesta va răspunde doar pentru o infracțiune de pornografie infantilă, în varianta prev. de art. 374 alin. 1¹ C.pen. și sancționată cu pedeapsa închisorii de la unu la cinci ani, fără a se putea adăuga sporul facultativ de maxim trei ani, fiindcă nu se poate reține forma continuată deși inculpatul recrutează trei minore, pentru că, în viziunea legiuitorului român, cea afectată în această situație este morala publică, o valoare a cărei limite sunt, oricum, discutabile în epoca actuală⁶⁰.

Având în vedere toate argumentele expuse pe larg mai sus, e greu de înțeles diferența de sancțiune în cazul unor fapte care, în final, lezează toate aceleași valori, respectiv dreptul la imagine, libertatea sexuală, sănătatea și buna dezvoltare a psihosocială a fiecărui copil în parte. Considerăm că, înainte ca societatea, în ansamblu, să se simtă lezată în moralitatea ei de conținutul unui spectacol pornografic cu minori, va resimți un sentiment de oroare față de traumele pe care minorii implicați le trăiesc.

Mai mult, apreciem că atâta timp cât publicul țintă al unor astfel de reprezentații este format din persoane cu inclinații înspre pedofilie, vizionarea de spectacole ori de materiale pornografice de către acestea nu poate fi considerată o lezare a moralității acestora, cât timp inclusiv fapta lor este incriminată de legiuitor în art. 374 alin. 1 C.pen. Astfel, eliminând societatea în ansamblu, precum și publicul țintă de pe lista persoanelor lezate prin săvârșirea infracțiunii de pornografie infantilă, nu ne rămâne decât să concluzionăm că adevăratele victime ale faptei sunt minorii, motiv pentru care, *de lege ferenda*, apreciem că se impune ca întreaga infracțiune prev. de art. 374 C.pen. să fie parte din capitolul dedicat traficului și exploatării persoanelor vulnerabile.

⁵⁸ De altfel, în doctrină s-a subliniat faptul că „demersurile internaționale văd în pornografia infantilă o amenințare reală la dezvoltarea normală a copiilor, mai degrabă decât un atentat la pudoare.” – Al. Florea, *op. cit.*, p. 141.

⁵⁹ ICCJ, dec. nr. XLIX/2007, pronunțată în recurs în interesul legii și publicată în M.Of. nr. 775 din 15 noiembrie 2017.

⁶⁰ Astfel cum s-a afirmat în doctrină, „noțiunea de moralitate este una destul de instabilă în societatea actuală” – O. Bugnar, *op. cit.*, p. 42.

În plus, în doctrină⁶¹ s-a arătat că urmarea imediată a infracțiunii de pornografie infantilă este crearea unei stări de pericol pentru integritatea fizică, psihică și sexuală a minorilor. Având în vedere că urmarea imediată a unei infracțiuni a fost definită ca fiind „vătămarea adusă valorii sociale ocrotite”⁶², nu putem să nu concluzionăm în sensul că, și din această perspectivă, valoarea socială ocrotită prin incriminarea pronografiei infantile este reprezentată de dreptul la imagine, libertatea sexuală, sănătatea și buna dezvoltare a psihosocială a fiecărui minor în parte, creșterea armonioasă a fiecăruia în parte fiind afectată prin apariția sa într-un material pornografic ori într-un spectacol pornografic.

Așadar, pentru toate argumentele analizate și având în vedere evoluția actuală a societății, apreciem că valoarea socială protejată în cazul acestei infracțiuni este reprezentată de dreptul la imagine, la viață privată⁶³, libertatea sexuală, sănătatea și buna dezvoltare a psihosocială a fiecărui copil în parte, iar în ipoteza unei eventuale racolări, inclusiv libertatea acestora de a decide în mod liber cu privire la adoptarea unei anumite conduite. Față de toate aceste aspecte, este cel puțin discutabil dacă infracțiunea de pornografie infantilă este cu adevărat o infracțiune ce ocrotește, în principal, ordinea și liniștea publică.

VI. CONCLUZII

În concluzie, în opinia noastră, pentru motivele de mai sus, pornografia infantilă în varianta incriminată în art. 374 alin. 1¹ C.pen. este o infracțiune ce sancționează o formă specială de traficare și exploatare a unui minor. Spre deosebire de faptele incriminate prin Capitolul VII din Titlul I al Părții speciale din Codul penal, în cazul art. 374 alin. 1¹ C.pen., atât acțiunea de traficare a minorului, în varianta recrutării, cât și exploatarea ulterioară, se regăsesc într-un singur text de lege, ce nu prezintă conținuturi alternative, motiv pentru care apreciem că nu este posibilă reținerea unui concurs de infracțiuni între fapta de traficare și cea de exploatare în situația în care aceeași persoană recrutează un minor, pe care mai apoi îl determină să participe la un spectacol pornografic.

În plus, tot referitor la această infracțiune, așa cum am arătat, considerăm că nu este justificată, din perspectiva formei de abuz sexual a unui minor, diferența la nivel sancționator între această faptă și celelalte forme de traficare și exploatare a unor persoane vulnerabile.

În final, apreciem că voința legiuitorului european a fost să sancționeze conduite ce aduc atingere unor valori sociale precum dreptul la imagine, la viață privată, libertatea sexuală, sănătatea și buna dezvoltare a psihosocială a fiecărui copil în parte, iar plasarea infracțiunii în capitolul dedicat faptelor care aduc atingere ordinii și liniștii publice nu este în concordanță cu prevederile Directivei 2011/92/UE, motiv pentru care considerăm că nu suntem în prezența unei transpuneri corecte a actului normativ menționat.

Așadar, *de lege ferenda*, infracțiunea prev. în art. 374 alin. 1¹ C.pen., ca de altfel întreaga infracțiune de pornografie infantilă, ar trebui re poziționată în Capitolul VII din Titlul I al Părții speciale din Codul penal, dedicat traficului și exploatării persoanelor vulnerabile.

BIBLIOGRAFIE / REFERENCES

Antoniou, G.; Toader, T. (coord), *Explicațiile noului Cod penal*, vol. V, Ed. Universul Juridic, București, 2015

Bogdan, S.; Șerban, D.A., *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Ed. Universul Juridic, București, 2020

Bogdan, S.; Șerban, D.A., *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii*

---

⁶¹ A se vedea, M. K.Guiu, *op. cit.*, p. 81.

⁶² F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 293.

⁶³ S-a arătat că „rămânând fixată imaginea minorului pe suportul despre care este vorba, difuzarea acestei imagini implică o atingere a dreptului la onoare, la intimitate și la propria imagine, care, într-un context pornografic este indisponibil pentru minor (...) De aceea, chiar și atunci când minorul nu este identificabil (de exemplu, pornografia a fost elaborată în altă țară), nu încetează să se aducă atingere prin respectiva conduită drepturilor concrete și universale ale oricărei persoane la onoarea sa, la intimitatea sa și la propria imagine, difuzarea implicând un risc de leziune în masă a acestor drepturi.” A se vedea M.A. Boldova Pasamar, *op. cit.*, pp. 15-16.

justiției, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2020

Bogdan, S.; Șerban, D.A.; Zlati, G., *Noul Cod penal. Partea specială. Perspectiva clujeană*, Ed. Universul Juridic, București, 2014

Boldova Pasamar, M.A., *Pornografia infantilă pe Internet: fundamentul și limitele intervenției dreptului penal*, în *Revista Caiete de Drept Penal*, nr. 2/2008

Bugnar, O., *Pornografia infantilă – legiuitorul european versus legiuitorul național*, în *Caiete de Drept Penal* nr. 3/2014

Csipkés, H.S., *Attitudes about the rationale behind incriminating certain categories of child pornography*, în *Curentul Juridic*, Petru Maior University, Faculty of Economics Law and Administrative Sciences and Pro Iure Foundation, vol. 65

Dascălu, I.; Țupulan, M. C.; Ștefan, C. E.; Angheluș, A., *Traficul de minori și crima organizată*, Ed. Sitech, Craiova, 2008

Dobrinou, M.; V., Pascu (coord.), *Noul Cod penal comentat, Partea specială*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2014

Florea, Al., *Unele aspecte privind pornografia infantilă. Implicațiile în plan penal ale conduitei minorului care realizează materiale pornografice cu propria persoană*, în *Dreptul*, nr. 5/2021

Groza, G., *Psihologie aplicată în procesul penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2019

Guiu, M. K., *Pornografia infantilă*, în *Dreptul*, nr. 7/2016

Mateuț, G.; Ștefăroi, N.; Petrescu, E.V.; Prună, R. A.; Tărniceriu, R.; Luca, S.; Gafta, G. L.; Dublea, A.; Iovu, D.; Onu, E.; Luca, C., *Traficul de ființe umane, Infractor. Victimă. Infracțiune*, Ed. Asociația Alternative Sociale Iași, Iași, 2005

Mateuț, Gh., *Procedură penală. Partea generală*, Ed. Universul juridic, București, 2019

Mărgineanu, A., *Combaterea exploatareii sexuale a copiilor și a pornografiei infantile*, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 3/2013

Moise, A.C., *Criminalization of child pornography through information systems and grooming in compliance with European regulations*, în *Analele Universității Titu Maiorescu, Seria Drept*, anul XIV, Ed. Hamangiu, 2015

Nistor, I., *Some theoretical and practical aspects with regard to the offence of child pornography*, în *Conferința Internațională de Drept, Studii Europene și Relații Internaționale*, Ed. Hamangiu, București, 2017

Pascu, I., Buneci, P., Buneci, B., *Drept penal. Partea specială*, vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2020

Seto, C. M.; Cantor, J. N.; Blanchard, R., *Child pornography offenses are a valid diagnostic indicator of pedophilia*, în *Journal of Abnormal Psychology*, vol. 115, nr. 3/2006

Stolojescu, G., Stolojescu, Al. G., *Tipologiile infracționale ale pornografiei infantile prin intermediul sistemelor informatice*, în *Studii de Securitate Publică*, vol. 3, nr. 1 (9), 2014

Streteanu, F.; Nițu D., *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014

Teslovan, R.B., *Pornografia infantilă. O perspectivă asupra incriminării faptei în modalitățile deținerii și accesării corelate cu pseudopornografia și pornografia virtuală*, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 2/2015

Udroiu, M. (coord), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, art. 1-603*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, ed. C.H. Beck, București, 2020

Udroiu, M. (coord), *Codul penal. Comentariu pe articole, art. 1-446*, ed. a III-a, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2020

Udroiu, M., *Procedură penală. Partea generală*, ediția 6, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2019

Zaharia, G.C., *Traficul de persoane*, Ed. C.H. Beck, București, 2012